II

(Muud kui seadusandlikud aktid)

MÄÄRUSED

KOMISJONI DELEGEERITUD MÄÄRUS (EL) 2021/1530,

12. juuli 2021,

millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/947, millega luuakse naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Globaalne Euroopa“, muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsust nr 466/2014/EL ja tunnistatakse see kehtetuks ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1601 ja nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 480/2009

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. juuni 2021. aasta määrust (EL) 2021/947, millega luuakse naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Globaalne Euroopa“, muudetakse otsust nr 466/2014/EL ja tunnistatakse see kehtetuks ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2017/1601 ja nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 480/2009, ([1]) eriti selle artikli 4 lõiget 7,

ning arvestades järgmist:

(1) Määruse (EL) 2021/947 II lisas on sätestatud geograafiliste programmide koostöövaldkonnad.

(2) Geograafilisi programme tuleks edasi arendada määrust (EL) 2021/947 täiendavate lisasätete abil.

(3) Määruse (EL) 2021/947 II lisas loetletud koostöövaldkondade põhjal tuleks kindlaks määrata lõuna- ja idanaabruse, Lääne-Aafrika, Ida- ja Kesk-Aafrika, Lõuna-Aafrika ja India ookeani piirkonna, Lähis-Ida, Kesk-Aasia, Lõuna-Aasia, Põhja- ja Kagu-Aasia, Vaikse ookeani piirkonna, Põhja- ja Lõuna Ameerika ning Kariibi mere piirkonna erieesmärgid ja prioriteetsed koostöövaldkonnad.

(4) Lääne-Aafrika, Ida- ja Kesk-Aafrika, Lõuna-Aafrika ja India ookeani allpiirkondade jaoks tuleks kindlaks määrata esialgsed finantseraldised, lähtudes geograafiliste programmide programmitöö põhimõtetest, mis on sätestatud määruse (EL) 2021/947 artiklis 13. Määruses (EL) 2021/947 loetletud geograafiliste piirkondade jaoks tuleks kindlaks määrata temaatilised eesmärgid,

([1]) ELT L 209, 14.6.2021, lk 1.

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

Artikkel 1

Määruse (EL) 2021/947 II lisas loetletud koostöövaldkondadel põhinevad lõuna- ja idanaabruse, Lääne-Aafrika, Ida- ja Kesk-Aafrika, Lõuna-Aafrika ja India ookeani piirkonna, Lähis-Ida, Kesk-Aasia, Lõuna-Aasia, Põhja- ja Kagu-Aasia, Vaikse ookeani piirkonna, Põhja- ja Lõuna-Ameerika ning Kariibi mere piirkonna erieesmärgid ja prioriteetsed koostöövaldkonnad on sätestatud käesoleva määruse lisas.

Artikkel 2

Lääne-Aafrika, Ida- ja Kesk-Aafrika, Lõuna-Aafrika ja India ookeani allpiirkondadele eraldatavad esialgsed finantseraldised on järgmised:

a) Lääne-Aafrika: 11 672 000 000 eurot;

b) Ida- ja Kesk-Aafrika: 11 381 000 000 eurot;

c) Lõuna-Aafrika ja India ookean: 6 128 000 000 eurot.

Artikkel 3

Geograafiliste programmide temaatilised eesmärgid on järgmised:

a) vähemalt 15 % inimõiguste, demokraatia ja hea valitsemistava edendamiseks;

b) vähemalt 45 % kaasava ja jätkusuutliku majanduskasvu inimarengu teenistusse rakendamise edendamiseks.

Artikkel 4

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Brüssel, 12. juuli 2021

Komisjoni nimel
president
Ursula VON DER LEYEN

LISA

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/947 II lisas loetletud koostöövaldkondadel põhinevad erieesmärgid ja prioriteetsed koostöövaldkonnad allpiirkondade kaupa on järgmised:

I. LÕUNANAABRUS

1) **Inimarengu, hea valitsemistava, õigusriigi põhimõtte ja soolise võrdõiguslikkuse toetamine.**

a) Inimõiguste ja põhivabaduste edendamine ja kaitse; naiste võrdõiguslikkuse ja mõjuvõimu suurendamise, demokraatia, õigusriigi põhimõtte, heade valitsemistavade, kohtureformi ja korruptsioonivastase võitluse edendamine;

b) Avaliku sektori institutsioonide ja juhtimissüsteemide tugevdamine; läbipaistvuse ja vastutuse edendamine; sotsiaalse ühtekuuluvuse toetamine; kodanikuühiskonna ning kodanikuühiskonna ja valitsusväliste osalejate ja sõltumatu meedia kaasamise edendamine; desinformatsioonivastase võitluse toetamine;

c) Hariduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine; digikirjaoskuse edendamine; noorte mõjuvõimu suurendamine; tervishoiusüsteemide tugevdamine;

d) Riigi rahanduse läbipaistva ja tõhusa juhtimise, siseriiklike tulude kasutuselevõtmise ja majanduse juhtimise toetamine.

2) **Vastupanuvõime tugevdamine, heaolu suurendamine ja digipöörde võimaluste ärakasutamine**

a) Ettevõtluse ja erasektori arengu toetamine; rahastamisele juurdepääsu parandamine ja ettevõtete digiülemineku edendamine; inimväärse tööhõive edendamine;

b) Kaubanduse ja investeeringute, kestlike väärtusahelate, ühendatuse, majandusliku integratsiooni ja mitmekesistamise toetamine;

c) Tänapäevaste ja õiglaste tervishoiu- ja sotsiaalkaitsesüsteemide arendamise toetamine ning inimväärse tööhõive edendamine; elanikkonna vastupanuvõime toetamine avalike teenuste kättesaadavamaks muutmise kaudu;

d) Taristu kasutuselevõtu ja rakendamise toetamine, et tagada kättesaadav, taskukohane, kaasav ja turvaline digitaalne ühendatus ning tänapäevaste andmehaldus- ja kaitsesüsteemide arendamine; e-valitsemise, e-teenuste ning koostalitlusvõime raamistike ja platvormide tõhustamise toetamine.

3) **Rohepöörde toetamine, kliimamuutustele vastupanu võime, energiasüsteemi ümberkujundamise ja energiajulgeoleku edendamine ning keskkonnakaitse**

a) Kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise suutlikkuse suurendamine; kliimamuutustele vastupanuvõimeliste investeeringute ja kestliku rahanduspoliitika edendamise toetamine, et minna üle keskkonnasäästlikule majanduskasvule;

b) Vähese heitega, ressursitõhusatele ja ringmajanduse mudelitele ülemineku toetamine ning kestlike tootmis- ja väärtusahelate arendamise edendamine; kestliku rohelise ja sinise majanduse arendamine ja tugevdamine; energiasüsteemi ümberkujundamise ja energiajulgeoleku edendamine;

c) Ressursitõhususe, saastevastase võitluse, bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja taastamise ning kestlikele toidusüsteemidele ülemineku edendamine, samuti kestlike multifunktsionaalsete juhitavate ökosüsteemide edendamine kliimamuutustega kohanemise ja kliimamuutustele vastupanu võime kontekstis.

4) **Koostöö rahu ja julgeoleku valdkonnas**

a) Rahu, konfliktide ennetamise ja lepitamise toetamine ja edendamine;

b) Terrorismivastase võitluse, terrorismi rahastamise ja rahapesuvastase võitluse, terrorismi ennetamise, radikaliseerumise ja vägivaldse äärmusluse vastase võitluse, organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse, õiguskaitse ning küberjulgeoleku, küberkuritegevuse ja hübriidohtudega tegelemise valdkonnas koostöö tõhustamine;

c) Katastroofideks valmisoleku ja riskijuhtimise toetamine;

d) Meresõidu turvalisuse suurendamine.

5) **Rände, liikuvuse ja sundrände kõigis aspektides koostöö tõhustamine**

a) Rände ja sundrände kõigis aspektides koostöö tõhustamine; rände ja sundrände alaste kohalike ja rahvusvaheliste partnerluste tugevdamine peamistel rändeteedel;

b) Rände ja varjupaigajuhtimise kõigi aspektide tugevdamine; piirihalduse tõhustamine; rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse vastase võitluse tugevdamine ning koostöö edendamine rändajate ohutu, väärika ja kestliku tagasisaatmise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise valdkonnas; ebaseadusliku sisserände ja sundrände algpõhjustega tegelemine;

c) Seadusliku rände ja liikuvuse suhtes tervikliku lähenemisviisi rakendamise toetamine, austades samal ajal liikmesriikide pädevusi;

d) Pagulastele, rändajatele, riigisisestele põgenikele, vastuvõtvatele kogukondadele ning riikidele, kus elab märkimisväärne hulk pagulasi või põgenikke, rahvusvahelise kaitse ja toetuse andmise edendamine.

6) **Piirkondliku, allpiirkondliku ja piirkondadevahelise koostöö tõhustamine**

a) Vahemere Liidu toetamine;

b) Rahvusvaheliste, piirkondlike ja allpiirkondlike osalejate ja organisatsioonidega koostöö tihendamine;

c) Põhja- ja Sahara-taguse Aafrika vahel teatavates valdkondades koostöö tihendamine.

II. IDANAABRUS

1) **Investeerimine vastupidavasse, kestlikku ja integreeritud majandusse ning kestlikku ühendatusse**

a) Partnerriikidevahelise ja ELiga toimuva kaubavahetuse suurendamine; ELi väärtusahelates edasise integratsiooni edendamine; inimväärse tööhõive edendamine; kestlike tootmis- ja väärtusahelate arengu edendamine;

b) Ettevõtluskeskkonna parandamine; idufirmade ökosüsteemi tugevdamine ning VKEde rahastamisvõimaluste suurendamine/mitmekesistamine;

c) Kestliku maantee- ja meretranspordi tugevdamine; aruka ja kestliku linnalise liikumiskeskkonna edendamine;

d) Kvaliteetse hariduse edendamine igal tasandil; teadusuuringute ja tehnosiirde võimekuse tugevdamine; oskuste parandamine tööalase konkurentsivõime suurendamiseks.

2) **Demokraatiasse, heasse valitsemistavasse, rahusse ja julgeolekusse, õigusriiki ja õigusemõistmisse investeerimine**

a) Demokraatia, rahu ja hea valitsemistava, inimõiguste, sõna- ja ühinemisvabaduse, meediavabaduse ja sõltumatuse toetamine; sõltumatu, vastutustundliku ja tõhusa kohtusüsteemi edendamine; hübriidohtude ja desinformatsiooni vastu võitlemisel koostöö tugevdamine, küberjulgeoleku tagamine ja küberkuritegude vastu võitlemine;

b) Avaliku halduse reformi ja e-valitsuse toetamine; internetipõhiste avalike teenuste edendamine; korruptsioonivastane võitlus;

c) Tasakaalustatud territoriaalset arengut ja detsentraliseerimist edendavate reformide toetamine;

d) Rahu kindlustamise ning vaidluste ja konfliktide ennetamise ja lahendamise toetamine rahumeelsete meetmete ja meetodite abil ning varajase hoiatamise süsteemide loomine ja/või rakendamine; piirkondliku julgeoleku, meresõiduohutuse ja -turvalisuse suurendamine; julgeoleku tugevdamine organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ja integreeritud piirihalduse edendamise kaudu.

3) **Säästvasse energiasse, CO_2-heite vähendamisse, kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse ning keskkonnaalasesse vastupanuvõimesse investeerimine**

a) Energiavõrkude ühendamisse ning tugevamatesse piiriülestesse ja piirkondadevahelistesse võrguühendustesse investeerimine, toetades samal ajal energiatõhusust, vastupidavust ja turvalisust ning edendades säästva energia suuremat kasutamist;

b) Õhukvaliteedi parandamine, saastevastase võitluse edendamine, linnapiirkondade keskkonnahoidlikumaks muutmine ja jäätmekäitluse parandamine, tugevdades samal ajal bioloogilist mitmekesisust, toetades üleminekut kestlikele toidusüsteemidele ning ajakohastades veevarustust ja kanalisatsiooni;

c) Vähesaastava, ressursitõhusa ja ringmajanduse edendamine; kliimapoliitika tugevdamine; sinise majanduse arendamine ja tugevdamine; keskkonnahoidlike investeeringute suurendamine;

d) Tervisealasesse vastupanuvõimesse ja tervishoiusüsteemide ajakohastamisse investeerimine, samuti katastroofideks valmisoleku ja riskijuhtimise toetamine, sealhulgas keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumaohtude leevendamine.

4) **Vastupidavasse digipöördesse investeerimine**

a) Digitaristu ja e-teenuste arendamise toetamine parema e-valitsemise ning täiustatud koostalitlusvõime raamistike ja platvormide kaudu;

b) Digioskuste parandamine; digitaalse innovatsiooni ja digivaldkonna tipptasemel idufirmade edendamine;

c) Piiriülese e-kaubanduse ja digikoridoride edendamine partnerriikide ja ELi vahel;

d) Kübervastupidavusvõime tugevdamine.

5) **Vastupanuvõimelistesse, kaasavatesse, sooliselt võrdõiguslikesse ja mitmekesistesse ühiskondadesse investeerimine**

a) Suutlikkuse suurendamine ja kodanikuühiskonna organisatsioonide, sealhulgas noorteorganisatsioonide mõjuvõimu suurendamine piirkondlikul ja kohalikul tasandil;

b) Inimõiguste kaitse; soolise võrdõiguslikkuse edendamine kõigis poliitikavaldkondades;

c) Kodanike, eelkõige noorte suurem kaasamine demokraatiasse ja majandusreformidesse; keskkonna- ja digiteadlikkuse edendamine.

III. LÄÄNE-AAFRIKA

1) **Stabiilsuse, julgeoleku, demokraatiale ülemineku, hea valitsemistava ja inimõiguste edendamine**

a) Stabiilsuse, rahu ja julgeoleku edendamine maismaal ja merel demokraatliku ülemineku, hea valitsemistava, karistamatuse vastase võitluse ja julgeolekusektori reformi kaudu; terrorismivastase võitluse, radikaliseerumise ja vägivaldse ekstremismi ennetamise ning nende vastu võitlemise valdkonnas koostöö tugevdamine; dialoogi, konfliktide ennetamise, lepitamise ja riigi ülesehitamise edendamine;

b) Demokraatliku valitsemistava ja õigusriigi, läbipaistvuse ja korruptsioonivastase võitluse toetamine; järelevalve ja vastutuse ning sõltumatu, vastutustundliku ja tõhusa kohtusüsteemi edendamine;

c) Riiklike ja kohalike ametiasutuste ning nende tõhusa kohaloleku tugevdamine kogu territooriumil ja kodanikuühiskonnas;

d) Võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise põhimõtte edendamine; inimõiguste ja rahvusvahelise humanitaarõiguse austamise edendamine.

2) **Kaasava ja kestliku majanduskasvu toetamine, inimväärsete töökohtade edendamine ja digipöörde võimaluste ärakasutamine**

a) Erasektori arengu edendamine; ettevõtluskeskkonna, investeerimiskliima ja ettevõtluse digiteerimise ning riigi rahanduse läbipaistvuse ja tõhususe parandamine; e-valitsemine ja e-teenuste arendamine;

b) Kestliku taristu ja ühendatuse, majandusliku integratsiooni, kaubanduse ja majanduspartnerluslepingu rakendamise toetamine; kohalike ja piirkondlike väärtusahelate tugevdamine;

c) Oskuste arendamise ja inimväärsete töökohtade loomise, samuti teadusuuringute ja innovatsiooni toetamine; kestlike tootmis- ja väärtusahelate arengu edendamine;

d) Rohelise ja digimajanduse tugevdamine.

3) **Rände, liikuvuse ja sundrände kõigis aspektides koostöö tõhustamine ning ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemine**

a) Rände ja sundrände alaste kohalike ja rahvusvaheliste partnerluste tugevdamine peamistel rändeteedel;

b) Rände juhtimise ja haldamise tugevdamine ning koostöö edendamine rändajate ohutu, väärika ja kestliku tagasisaatmise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise valdkonnas;

c) Seadusliku rände ja liikuvuse suhtes tervikliku lähenemisviisi rakendamise toetamine, austades samal ajal liikmesriikide pädevusi;

d) Haavatavate rändajate, pagulaste ja riigisiseste põgenike kaitsmine; rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse vastase võitluse tugevdamine; rändajate, pagulaste ja sunniviisiliselt ümberasustatud isikute inimõiguste kaitse ja austamise tagamine; rahvusvahelise kaitse ja toetuse pakkumine pagulastele, rändajatele, riigisisestele põgenikele, vastuvõtvatele kogukondadele ning riikidele, kus elab märkimisväärne hulk pagulasi või põgenikke.

4) **Keskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning võitlus kliimamuutustega**

a) Säästva energia ja energiatõhususe kättesaadavuse edendamine; kliimamuutustele vastupanuvõimeliste ja ohutute veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste kättesaadavuse edendamine;

b) Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise ning katastroofideks valmisoleku ja nende ohu vähendamise meetmete toetamine;

c) Integreeritud maastikukontseptsiooni edendamine, et tagada arukas ja vastupanuvõimeline põllumajandus/toidusüsteem ja toitumisalane kindlustatus, loodusvarade kestlik majandamine, säästev kalandus ja vesiviljelus ning kliimamuutustega kohanemine ja nende leevendamine;

d) Keskkonnakaitse edendamine, bioloogilise mitmekesisuse ja ringmajanduse säilitamine ning kestlike multifunktsionaalsete juhitavate ökosüsteemide edendamine kliimamuutustega kohanemise ja kliimamuutustele vastupanu võime kontekstis.

5) **Inimarengu ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine**

a) Vastupidavate tervishoiuteenuste ja toidu parema kättesaadavuse toetamine ning nende kvaliteedi parandamine;

b) Hariduse parema kättesaadavuse toetamine ja selle kvaliteedi parandamine eri tasanditel; digikirjaoskuse edendamine;

c) Sotsiaalse kaasatuse, sotsiaalkaitse ja sotsiaalkindlustusskeemide edendamine;

d) Soolise võrdõiguslikkuse tugevdamiseks ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamiseks mõeldud meetmete toetamine kõigis poliitikavaldkondades.

6) **Partnerluste tugevdamine**

a) Piirkondliku integratsiooni, ühendatuse ja koostöö soodustamine;

b) Piirkondlike majandusühendustega poliitilise dialoogi edendamine;

c) Kultuuridevahelise dialoogi ja koostöö ning mestimis-, vahetus- ja juhtimisprogrammide edendamine.

IV. IDA- JA KESK-AAFRIKA

1) **Keskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning võitlus kliimamuutustega**

a) Loodusvarade kestliku majandamise, keskkonnakaitse ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise edendamine maastiku ja merealade kontseptsiooni raames;

b) Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise ning katastroofideks valmisoleku ja riskijuhtimisega seotud meetmete toetamine;

c) Taastuvate energiaallikate kättesaadavuse ja energiatõhususe edendamine ning kestlike multifunktsionaalsete juhitavate ökosüsteemide edendamine kliimamuutustega kohanemise ja kliimamuutustele vastupanu võime kontekstis; kliimamuutustele vastupanuvõimeliste ja ohutute veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste kättesaadavuse edendamine;

d) Kestliku toiduga kindlustatuse toetamine.

2) **Stabiilsuse, julgeoleku, demokraatia ja demokraatiale ülemineku, hea valitsemistava ja inimõiguste edendamine**

a) Rahu ja julgeoleku, stabiilsuse, demokraatia, rahumeelse demokraatiale ülemineku, õigusriigi, julgeolekusektori reformi, leppimise ja konfliktide ennetamise edendamine; terrorismivastase võitluse, radikaliseerumise ja vägivaldse ekstremismi ennetamise ning nende vastu võitlemise valdkonnas koostöö tugevdamine;

b) Demokraatliku valitsemistava, läbipaistvuse ja järelevalve ning korruptsioonivastase võitluse toetamine; sõltumatu, vastutustundliku ja tõhusa kohtusüsteemi edendamine;

c) Inimõiguste ning võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtte austamise edendamine.

3) **Kaasava ja kestliku majanduskasvu toetamine, inimväärsete töökohtade edendamine ja digipöörde võimaluste ärakasutamine**

a) Erasektori arengu edendamine; ettevõtluskeskkonna ja ettevõtluse digiteerimise ning investeerimiskliima parandamine; e-valitsemine ja e-teenuste arendamine;

b) Majandusliku integratsiooni ja kaubanduse, sealhulgas kestliku taristu ja ühendatuse toetamine;

c) Oskuste arendamise ja inimväärsete töökohtade loomise, samuti teadusuuringute ja innovatsiooni toetamine;

d) Rohelise ja digimajanduse tugevdamine.

4) **Inimarengu ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine**

a) Vastupidavate tervishoiu- ja sotsiaalkaitseteenuste ning toidu parema kättesaadavuse toetamine ja nende kvaliteedi parandamine;

b) Hariduse parema kättesaadavuse toetamine ja kvaliteedi parandamine eri tasanditel; digikirjaoskuse edendamine;

c) Sotsiaalse kaasatuse edendamine ja ebavõrdsuse vastu võitlemine;

d) Soolise võrdõiguslikkuse tugevdamiseks ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamiseks mõeldud meetmete toetamine kõigis poliitikavaldkondades.

5) **Rände, liikuvuse ja sundrände kõigis aspektides koostöö tõhustamine ning ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemine**

a) Rände ja sundrände eri aspekte käsitlevate kohalike ja rahvusvaheliste partnerluste tugevdamine;

b) Rände juhtimise ja haldamise tugevdamine ning koostöö edendamine rändajate ohutu, väärika ja kestliku tagasisaatmise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise valdkonnas;

c) Seadusliku rände ja liikuvuse suhtes tervikliku lähenemisviisi rakendamise toetamine, austades samal ajal liikmesriikide pädevusi;

d) Haavatavate rändajate, pagulaste ja riigisiseste põgenike kaitsmine; rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse vastase võitluse tugevdamine; rändajate, pagulaste ja sunniviisiliselt ümberasustatud isikute inimõiguste kaitse ja austamise tagamine; pagulastele, rändajatele, riigisisestele põgenikele, vastuvõtvatele kogukondadele ning riikidele, kus elab märkimisväärne hulk pagulasi või põgenikke, rahvusvahelise kaitse ja toetuse andmise edendamine.

6) **Partnerluste tugevdamine**

a) Piirkondliku majandusintegratsiooni, ühendatuse ja koostöö ergutamine ning majanduspartnerluslepingu rakendamine;

b) Piirkondlike majandusühendustega poliitilise dialoogi edendamine;

c) Kultuuridevahelise dialoogi ja koostöö ning mestimis-, vahetus- ja juhtimisprogrammide edendamine.

V. LÕUNA-AAFRIKA JA INDIA OOKEANI PIIRKOND

1) **Kaasava ja kestliku majanduskasvu toetamine, inimväärsete töökohtade edendamine ja digipöörde võimaluste ärakasutamine**

a) Erasektori arengu edendamine; ettevõtluskeskkonna, investeerimiskliima, ettevõtluse digiteerimise ja riigi rahanduse läbipaistvuse parandamine; e-valitsemine ja e-teenuste arendamine;

b) Kestliku taristu ja ühendatuse, majandusintegratsiooni ja kaubanduse toetamine;

c) Oskuste arendamise ja inimväärse tööhõive, samuti teadusuuringute ja innovatsiooni toetamine;

d) Rohelise ja digimajanduse tugevdamine.

2) **Hea valitsemistava, rahu, demokraatia ja inimõiguste edendamine**

a) Nii maal kui ka merel rahu ja julgeoleku, stabiilsuse, demokraatia ja õigusriigi, julgeolekusektori reformi, konfliktide ennetamise, leppimise ja rahvusvahelise inimkaubanduse vastu võitlemise edendamine;

b) Demokraatliku valitsemistava, läbipaistvuse ja järelevalve ning korruptsioonivastase võitluse toetamine; rahvastikuregistri täiustamine;

c) Inimõiguste ning võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtte austamise edendamine;

d) Õigusemõistmise toetamine; kohalike ametiasutuste ja kodanikuühiskonna tugevdamine ja mõjuvõimu suurendamine.

3) **Keskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning võitlus kliimamuutustega**

a) Kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise ning katastroofideks valmisoleku ja nende ohu vähendamise toetamine;

b) Säästva energia kättesaadavuse ja energiatõhususe edendamine; kliimamuutustele vastupanuvõimeliste ja ohutute veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste kättesaadavuse edendamine;

c) Toiduga kindlustatuse, aruka ja vastupidava põllumajanduse, säästva kalanduse ja vesiviljeluse toetamine;

d) Loodusvarade kestliku majandamise, keskkonnakaitse, bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja ringmajanduse edendamine; kestlike multifunktsionaalsete juhitavate ökosüsteemide edendamine kliimamuutustega kohanemise ja kliimamuutustele vastupanu võime kontekstis.

4) **Inimarengu ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine**

a) Vastupidavate tervishoiuteenuste ja toidu parema kättesaadavuse toetamine ning nende kvaliteedi parandamine;

b) Hariduse kättesaadavuse ja selle kvaliteedi parandamine eri tasanditel; digikirjaoskuse edendamine;

c) Sotsiaalse kaasatuse ja sotsiaalkaitsesüsteemide edendamine;

d) Soolise võrdõiguslikkuse tugevdamiseks ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamiseks mõeldud meetmete toetamine kõigis poliitikavaldkondades.

5) **Partnerluste tugevdamine**

a) Piirkondliku majandusintegratsiooni ja koostöö ergutamine ning majanduspartnerluslepingu rakendamine; India ookeani piirkonnas laiema koostöö toetamine;

b) Piirkondlike majandusühendustega poliitilise dialoogi edendamine;

c) Kultuuridevahelise dialoogi ja koostöö ning mestimis-, vahetus- ja juhtimisprogrammide edendamine.

VI. LÄHIS-IDA

1) **Kaasava ja kestliku majanduskasvu toetamine ning digipöörde võimaluste ärakasutamine**

a) Ettevõtluse, inimväärse tööhõive ja tööalase konkurentsivõime toetamine ning ettevõtluskeskkonna, ettevõtluse digiteerimise ja investeerimiskliima parandamine;

b) Majanduse mitmekesistamise, toiduainete väärtusahelate ja majandustaristu arendamise ning muudel maavaradel kui naftal põhineva kaubanduse edendamine; kestlike tootmis- ja väärtusahelate arengu edendamine;

c) Kohalike kogukondade vastupanuvõime toetamine ja kultuuripärandi säilitamine;

d) Taristu kasutuselevõtu ja rakendamise toetamine, et tagada kättesaadav, taskukohane, kaasav ja turvaline digitaalne ühendatus; tõhustatud e-valitsemise, e-teenuste ning koostalitlusvõime raamistike ja platvormide arendamise toetamine.

2) **Keskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning võitlus kliimamuutustega**

a) Partnerite kliimamuutuste, reostuse vastase võitluse, ökosüsteemide juhtimise ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise valdkonnas võetud rahvusvaheliste kohustuste täitmisega seotud jõupingutuste toetamine; nende vastupanuvõime suurendamine kliima- ja muude loodusõnnetustega seotud riskide suhtes;

b) Suutlikkuse suurendamine, et integreerida keskkonnasäästlikkuse ja kliimamuutustega seotud eesmärgid arenguprotsessidesse, eelkõige majanduse, säästva energia, põllumajanduse, kalanduse ja vesiviljeluse valdkonnas;

c) Koostöö tugevdamine, et suurendada kliima- ja keskkonnajuhtimise teaduslikku, tehnilist, inim- ja institutsioonilist suutlikkust;

d) Kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise meetmete toetamine.

3) **Inimarengu, sotsiaalse kaasatuse ja tervise edendamine**

a) Haridussüsteemide kvaliteedi ja võrdsuse parandamine; digikirjaoskuse edendamine;

b) Sotsiaalkaitsereformide toetamine ja haavatavatele rühmadele põhiteenuste parema kättesaadavuse tagamine; tervishoiukriisidele reageerimise koordineerimise edendamine;

c) Mittediskrimineerimise põhimõtte järgimise edendamine; mõtte-, südametunnistuse-, usu- ja veendumusvabaduse õiguse toetamine.

d) Tervishoiusüsteemide tugevdamise, tervishoiuteenuste parema kättesaadavuse ning nende parema kvaliteedi ja vastupidavuse toetamine.

4) **Inimõiguste, hea valitsemistava, kaasava kodanikkonna ja rahumeelse, õiglase ühiskonna edendamine ning rände ja liikuvuse alase koostöö tõhustamine**

a) Makromajandusliku juhtimise, riigi rahanduse juhtimise süsteemide ja avaliku sektori asutuste vastutuse toetamine; juhtimis- ja otsustusprotsessides kaasatuse toetamine; inimõiguste ja põhivabaduste kaitse tugevdamine. diskrimineerimise vastane võitlus ja kodanikuühiskonna tugevdamine;

b) Soolise võrdõiguslikkuse edendamine ning naiste ja tütarlaste inimõiguste, sealhulgas majanduslike, töö- ja sotsiaalõiguste austamine, kaitse ja täielik kasutamine ning nende mõjuvõimu suurendamine.

c) Rände, sundrände ja piirihalduse kõigis aspektides koostöö tõhustamine ning rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastase võitluse tugevdamine; rände ja varjupaiga haldamise kõigi aspektide tugevdamine, koostöö turvalise, väärika ja kestliku tagasisaatmise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise valdkonnas ning ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemine;

d) Seadusliku rände ja liikuvuse suhtes tervikliku lähenemisviisi rakendamise toetamine; pagulastele, rändajatele, riigisisestele põgenikele, vastuvõtvatele kogukondadele ning pagulasi või ümberasustatud isikuid vastuvõtvatele riikidele toetuse andmise edendamine.

5) **Rahu, julgeoleku ja konfliktide ennetamise toetamine**

a) Rahu kindlustamise, vahendusdialoogi ja lepitamise toetamine; varajase hoiatamise süsteemide loomine; konfliktide ennetamise ja lahendamise toetamine;

b) Julgeolekusektori reformi ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse toetamine;

c) Vägivaldse äärmusluse ja terrorismini viiva radikaliseerumise ennetamine ja selle vastu võitlemine ning üksikisikute kaitsmine selliste ohtude eest;

d) Piirkondliku julgeoleku, meresõiduohutuse ja -turvalisuse suurendamine; keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumaohtude leevendamine.

6) **Partnerluste tugevdamine**

a) Heanaaberlike suhete, koostöö ning kaasava ja konstruktiivse dialoogi edendamine;

b) Kahepoolsete ja piirkondlike arenguasutuste ja finantseerimisasutustega kolmepoolse koostöö edendamine;

c) Tööstusriikide ja rohkem arenenud arenguriikide sidusrühmadega avaliku diplomaatia kaudu koostöö arendamine.

VII. KESK-AASIA

1) **Rahu, stabiilsuse, hea valitsemistava, inimõiguste ja inimarengu edendamine ning ebaseadusliku rände ja sundrände vastu võitlemine**

a) Rahu saavutamise, konfliktide ennetamise või kaasavate poliitiliste lahenduste ning stabiilsuse edendamine, suurendades riikide, ühiskondade, kogukondade ja üksikisikute vastupanuvõimet; sotsiaaldialoogi toetamine;

b) Demokraatia ja kaasavate demokraatlike protsesside tugevdamine ja edendamine; tõhusate ja vastutustundlike asutuste toetamine ning võitlus korruptsiooni, uimastikaubanduse ja organiseeritud kuritegevuse vastu; õigusriigi ja sõltumatu kohtusüsteemi tugevdamine;

c) Inimõiguste, põhivabaduste ja kodanikuühiskonna rolli toetamine kõigis poliitiliste ja reformiprotsesside ning avaliku elu aspektides ning avalike teenuste tugevdamise ja vastupanuvõime toetamine tervishoiu ja hariduse valdkonnas; soolise võrdõiguslikkuse tugevdamiseks ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamiseks mõeldud meetmete toetamine kõigis poliitikavaldkondades;

d) Ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemine; korrakohase, turvalise, seadusliku ja vastutustundliku rände ja liikuvuse hõlbustamine; rände juhtimise ja haldamise tõhustamine ning piirikaitse tugevdamine, ohutu, väärika ja kestliku tagasisaatmise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise ning seadusliku rände alane koostöö.

2) **Keskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning võitlus kliimamuutustega**

a) Veevarude integreeritud ja kestliku, kaasava ja konfliktitundliku majandamise ning piiriülese veealase koostöö edendamine;

b) Kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise meetmete toetamine;

c) Heas seisundis ökosüsteemide ja põllumajandusliku toidutööstuse süsteemide kaitse, kestliku majandamise ja kasutamise edendamine; bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine; partnerriikide katastroofideks valmisoleku ja riskide vähendamise alaste jõupingutuste toetamine, samuti säästva energia kättesaadavuse edendamine ja vastavasisulise koostöö suurendamine;

d) Kestliku rohelise majanduse ja ringmajanduse arendamine ja tugevdamine.

3) **Kaasava ja kestliku majanduskasvu ja inimväärse tööhõive toetamine ning digipöörde võimaluste ärakasutamine**

a) Vastupidava ja kestliku majanduskasvu toetamine; regulatiivse koostöö ja standardimise toetamine; taristu kasutuselevõtu ja rakendamise toetamine, et tagada kättesaadav, taskukohane, kaasav ja turvaline digitaalne ühendatus;

b) Suurema tootlikkuse ja inimväärse tööhõive toetamine majanduse formaliseerimise kaudu koos rahvusvaheliste tööstandardite kohaldamise toetamisega;

c) Parema tehnilise kutsehariduse ja koolitusvõimaluste toetamine; digikirjaoskuse edendamine;

d) Piiriülese ja piirkonnasisese kaubanduse hõlbustamine ning tõhustatud piirkondlik integratsioon kui kogu piirkonnas rahu edasiviiv jõud.

4) **Partnerluste tugevdamine**

a) Piirkondliku integratsiooni ja koostöö soodustamine ühise heaolu ja julgeoleku toetuseks;

b) Majandus-, kultuuri- ja avaliku diplomaatia toetamine, et teha koostööd elanikkonna, kodanikuühiskonna organisatsioonide, omavalitsuste ja kohalike kogukondade, erasektori, meedia, akadeemiliste ringkondade ja mõttekodadega;

c) Afganistani Kesk-Aasiasse integreerimist käsitleva ühtse piirkondliku lähenemisviisi edendamine ja toetamine.

VIII. LÕUNA-AASIA

1) **Hea valitsemistava, inimarengu ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine ning ebaseadusliku rände ja sundrände vastu võitlemine**

a) Demokraatia, õigusriigi, sõltumatu, vastutustundliku ja tõhusa kohtusüsteemi, valitsemistava ja järelevalve ning inimõiguste tugevdamine ja edendamine; eduka kodanikuühiskonna mõjuvõimu suurendamine ja rahvastikuregistrikannete registreerimise võimaldamine; soolise võrdõiguslikkuse tugevdamiseks ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamiseks mõeldud meetmete toetamine kõigis poliitikavaldkondades;

b) Riiklikul ja piirkondlikul tasandil avaliku sektori asutuste, avalike tervishoiu-, toitumis-, haridus- ja sotsiaalkaitseteenuste tugevdamine; detsentraliseerimise toetamine;

c) Terviseohtudega tegelemine; vaesusega seotud ja tähelepanuta jäetud haiguste vastaste ohutute, tõhusate ja taskukohaste vaktsiinide, ravimite ja ravimeetodite väljatöötamine; terviseprobleemidele reageerimise parandamine;

d) Ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemine; korrakohase, turvalise, seadusliku ja vastutustundliku rände ja liikuvuse hõlbustamine; rände juhtimise ja haldamise tõhustamine ning piirikaitse tugevdamine, ohutu, väärika ja kestliku tagasisaatmise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise ning seadusliku rände alane koostöö.

2) **Keskkonna kaitsmine ja kliimamuutustega võitlemine**

a) Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise toetamine keskkonnajuhtimise suutlikkuse suurendamine;

b) Kestliku rohelise ja sinise majanduse ning saastevastase võitluse arendamine ja tugevdamine;

c) Fossiilkütuste kasutamise järkjärgulise lõpetamise ja kestlike energiateenuste kättesaadavuse edendamine; ookeanide majandamise parandamine:

d) Parema juhtimise ja suutlikkuse suurendamise toetamine loodusvarade kestliku majandamise eesmärgil ning kestlike multifunktsionaalsete juhitavate ökosüsteemide edendamine kliimamuutustega kohanemise ja loodusõnnetustega seotud katastroofidele vastupanu võime kontekstis.

3) **Kaasava ja kestliku majanduskasvu ja inimväärse tööhõive toetamine ning digipöörde võimaluste ärakasutamine**

a) Ettevõtluse, ettevõtluse digiteerimise, oskuste arendamise ja rahvusvaheliste tööstandardite kohaldamise toetamine; kestlike sotsiaalkaitsesüsteemide tugevdamine;

b) Ärikeskkonna ja investeerimiskliima parandamine; kaubavahetuse hõlbustamine; piirkondlike mitmeliigiliste transpordivõrkude ja -teenuste parandamine; kestliku taristu ja ühendatuse toetamine;

c) Taskukohase, usaldusväärse ja säästva energia üldise kättesaadavuse toetamine; vähesaastava, kliimamuutustele vastupanuvõimelise, ressursitõhusa ja ringmajanduse edendamine;

d) Regulatiivse koostöö ja standardimise toetamine; taristu kasutuselevõtu ja rakendamise toetamine, et tagada kättesaadav, taskukohane, kaasav ja turvaline digitaalne ühendatus.

4) **Rahu, julgeoleku ja stabiilsuse edendamine ning konfliktide ennetamine**

a) Konfliktide ennetamise ja varajase hoiatamise toetamine; rahu kindlustamine, kriisiohjamine, stabiliseerimine, lepitamine ja konfliktijärgne ülesehitustöö ning meresõidu turvalisuse suurendamine;

b) Diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu võitlemine; naiste ja noorte süstemaatilise osalemise edendamine;

c) Mis tahes vormis seksuaalse ja soolise vägivalla ennetamine;

d) Radikaliseerumise, vägivaldse äärmusluse ja terrorismi ennetamine ja nende vastu võitlemine.

5) **Partnerluste tugevdamine**

a) Riikide isevastutuse, partnerluste ja konstruktiivse dialoogi edendamine, sealhulgas kodanikuühiskonnaga;

b) Mitmepoolsuse, piirkondliku integratsiooni ja parema ühendatuse edendamine;

c) Rohkem arenenud arenguriikide sidusrühmadega avaliku diplomaatia kaudu koostöö arendamine.

IX. PÕHJA- JA KAGU-AASIA

1) **Hea valitsemistava, inimarengu ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine**

a) Demokraatia ja kaasavate demokraatlike protsesside, inimõiguste ja põhivabaduste, õigusriigi, sõltumatu kohtusüsteemi, valitsemistava ja järelevalve ning korruptsioonivastase võitluse tugevdamine ja edendamine;

b) Eduka kodanikuühiskonna toetamine, tugevdamine ja mõjuvõimu suurendamine; kodanikuühiskonna ja kodanike poliitilises elus osalemiseks avatud ja soodsa ruumi edendamine;

c) Ebavõrdsuse ja diskrimineerimise vastu võitlemine; inimarengu ning naiste ja tütarlaste, noorte ja laste ning puuetega inimeste inimõiguste täieliku kasutamise edendamine;

d) Tervishoiusüsteemide tugevdamise, tervishoiuteenuste parema kättesaadavuse ning nende parema kvaliteedi ja vastupidavuse toetamine; Terviseohtudega tegelemine; vaesusega seotud ja tähelepanuta jäetud haiguste vastaste ohutute, tõhusate ja taskukohaste vaktsiinide, ravimite ja ravimeetodite väljatöötamine; terviseprobleemidele reageerimise parandamine.

2) **Rahu, stabiilsuse, julgeoleku ja konfliktide ennetamise toetamine**

a) Konfliktide ennetamise, varajase hoiatamise ja rahu kindlustamise toetamine vahendamise ja dialoogi, kriisiohjamise, stabiliseerimise, lepitamise ja konfliktijärgse ülesehitustöö ning merendusjulgeoleku suurendamise kaudu;

b) Stabiilsust, julgeolekut ja rahu soodustavate kohalike, riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste algatuste toetamine; piiriülese koostöö edendamine ühiste loodusvarade valdkonnas.

3) **Keskkonna kaitsmine ja kliimamuutustega võitlemine**

a) Kliima- ja keskkonnajuhtimise alase teadusliku, inim- ja institutsioonilise suutlikkuse tugevdamine; piirkondliku, riikliku ja kohaliku kliima- ja keskkonnaalase juhtimise tugevdamine;

b) Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise ning katastroofiohu vähendamise meetmete toetamine;

c) Säästva energia kättesaadavuse ja keskkonnale kahjulike fossiilkütuste toetuste järkjärgulise kaotamise edendamine; kestliku rohelise ja sinise majanduse, saastevastase võitluse, ringmajanduse ja kestliku linnastumise arendamine ja tugevdamine; ookeanide majandamise parandamine:

d) Metsastamise ja metsaõigusnormide täitmise järelevalve, metsahalduse ja puidukaubanduse edendamine; ookeanide majandamise toetamine.

4) **Kaasava ja kestliku majanduskasvu toetamine ning digipöörde võimaluste ärakasutamine**

a) Ärikeskkonna ja investeerimiskliima parandamine; ettevõtluse digiteerimise toetamine ja majandusarengut soodustava regulatiivse keskkonna loomine;

b) Piirkondliku integratsiooni, kaubanduse, investeeringute ja ühendatuse toetamine; taristu kasutuselevõtu ja rakendamise toetamine, et tagada kättesaadav, taskukohane, kaasav ja turvaline digitaalne ühendatus; tõhustatud e-valitsemise, e-teenuste ning koostalitlusvõime raamistike ja platvormide arendamise toetamine;

c) Kestliku põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse ning toiduga kindlustatuse toetamine; loodusvarade säästva majandamise ning keskkonnaalase ja sotsiaalse vastupanuvõime ja heas seisundis ökosüsteemide edendamine;

d) Kestliku majanduse mitmekesistamise, tarneahelates kohaliku lisandväärtuse, kestliku kaubanduse ja erasektori arengu toetamine; kestlike tootmis- ja väärtusahelate arengu edendamine.

5) **Ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemine ning korrakohase, turvalise ja seadusliku rände ja liikuvuse hõlbustamine**

a) Tingimuste edendamine seadusliku rände ja hästi juhitud liikuvuse ning inimestevaheliste kontaktide hõlbustamiseks;

b) Rändajate, pagulaste ja sunniviisiliselt ümberasustatud isikute inimõiguste kaitse ja austamise tagamine; nende jaoks arengule suunatud lahenduste ning turvalise, väärika ja kestliku tagasisaatmise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise toetamine;

c) Rändega seotud haavatavuste, sealhulgas inimkaubandusest ja inimeste ebaseaduslikust üle piiri toimetamisest tulenevate haavatavuste vähendamine.

6) **Partnerluste tugevdamine**

a) Liidu ja partnerriikide vahelise poliitilise, majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise dialoogi süvendamine; kahepoolsete ja rahvusvaheliste kohustuste täitmise toetamine;

b) Partnerluste loomine erasektoriga, et luua töökohti ja parandada toimetulekut;

c) Tööstusriikide ja rohkem arenenud arenguriikide sidusrühmadega avaliku diplomaatia kaudu koostöö arendamine.

X. VAIKSE OOKEANI PIIRKOND

1) **Keskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning võitlus kliimamuutustega**

a) Kestliku rohelise ja sinise majanduse, ringmajanduse ja saastevastase võitluse arendamine ja tugevdamine; säästva energia kättesaadavuse edendamine;

b) Partnerite kliimamuutuste, katastroofideks valmisoleku ja riskide vähendamise, ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning ookeanide majandamise valdkonnas võetud kohustuste täitmisega seotud jõupingutuste toetamine;

c) Keskkonnasäästlike põllumajandustavade edendamine; kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise tõhustamine; keskkonnaalase ja sotsiaalse vastupanuvõime ning heas seisundis ökosüsteemide edendamine;

d) Kestliku majanduse mitmekesistamise, konkurentsivõime, tarneahelates kohaliku lisandväärtuse, kestliku kaubanduse ja erasektori arengu toetamine.

2) **Kaasava ja kestliku majanduskasvu ning inimväärse tööhõive toetamine**

a) Kestliku ettevõtluse, inimväärse tööhõive ja tööalase konkurentsivõime toetamine; ärikeskkonna ja investeerimiskliima parandamine; võimaluste loomine; digimajanduse ja digitaalse ühendatuse toetamine;

b) Ärikeskkonna ja investeerimiskliima parandamine; majandusarengut soodustava regulatiivse keskkonna loomine; ettevõtete laienemise ja töökohtade loomise toetamine;

c) Kestlike ja kaasavate põllumajanduslike toiduainete väärtusahelate edendamine ja mitmekesistamine; toiduga kindlustatuse ja majanduse mitmekesistamise, lisandväärtuse, piirkondliku integratsiooni, konkurentsivõime ja õiglase kaubanduse edendamine; kliimamuutustele vastupanuvõimeliste kestlike ja vähesaastavate uuenduste toetamine; kestliku taristu toetamine;

d) Kalavarude kestliku majandamise ja kestliku põllumajanduse toetamine ja edendamine.

3) **Hea valitsemistava, rahu ja julgeoleku, õigusriigi ja inimõiguste, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse edendamine**

a) Rahu, inimõiguste austamise, demokraatia ja kaasavate demokraatlike protsesside, õigusriigi, sõltumatu kohtusüsteemi, konfliktide ennetamise, rahu kindlustamise ja lepitamise, valitsemistava ja järelevalve, usaldusväärse avaliku sektori finantsjuhtimise ja korruptsioonivastase võitluse tugevdamine ja edendamine;

b) võitlus diskrimineerimisega; võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise põhimõtte edendamine;

c) Riikide, ühiskondade, kogukondade ja üksikisikute vastupanuvõime suurendamine poliitiliste, majanduslike, keskkonnaalaste, toiduga seotud, demograafiliste ja ühiskondlike kriiside ja vapustuste, loodusõnnetustest ja inimtegevusest tingitud katastroofide ning tervisekriiside, sealhulgas pandeemiate suhtes;

d) Eduka kodanikuühiskonna toetamine, tugevdamine ja mõjuvõimu suurendamine; kodanikuühiskonna ja kodanike poliitilises elus ja otsuste kontrollimisel osalemiseks avatud ja soodsa tegutsemisruumi edendamine; kõigi poliitilistes protsessides ja avalikus elus osalemise toetamine ja edendamine.

4) **Inimarengu edendamine**

a) Jõupingutuste tõhustamine, et võtta vastu strateegiad ja asjakohased investeeringud naiste ja tütarlaste, noorte ja laste õiguste edendamiseks, kaitsmiseks ja rakendamiseks;

b) Kestliku põllumajanduse, kalanduse ja vesiviljeluse toetamine, et suurendada toiduga kindlustatust; majanduslike võimaluste ja inimväärsete töökohtade loomine;

c) Ohutule ja piisavale joogiveele, kanalisatsioonile ja hügieenile üldise juurdepääsu ning kestlike ja integreeritud veemajandussüsteemide toetamine;

d) Tervishoiusüsteemide tugevdamise, tervishoiuteenuste parema kättesaadavuse ning nende parema kvaliteedi ja vastupidavuse toetamine.

5) **Partnerluste tugevdamine**

a) Poliitilise, majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise dialoogi süvendamine; kahepoolsete ja rahvusvaheliste kohustuste täitmise toetamine; Vaikse ookeani piirkonnas laiema koostöö toetamine;

b) Tööstusriikide ja rohkem arenenud arenguriikide sidusrühmadega avaliku diplomaatia kaudu koostöö arendamine.

XI. PÕHJA- JA LÕUNA-AMEERIKA

1) **Keskkonna ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse ning võitlus kliimamuutustega**

a) Kliimamuutustega kohanemisel ja nende leevendamisel ning katastroofiohu vähendamisel partnerite jõupingutuste toetamine;

b) Ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse, kestliku majandamise ja taastamise edendamine; elusloodu se kaitse ja bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine;

c) Maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse kestliku majandamise edendamine; metsade seisundi halvenemise vastu võitlemine, metsaõigusnormide täitmise järelevalve, metsahalduse ja puidukaubanduse edendamine ning ookeanide majandamise tugevdamine;

d) Ressursitõhususe ning kestliku tarbimise ja tootmise edendamine üleminekul ringmajandusele, nullsaastele ja rohelisele energiale, keskendudes energiatõhususele: veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide ajakohastamise toetamine.

2) **Digipööre ja innovatsioon**

a) Standardimise ja poliitilise koostöö toetamine küberturvalisuse, andmekaitse, tehisintellekti ja muude digipöördega seotud regulatiivsete küsimuste valdkonnas; kaasava digihariduse ja kirjaoskuse edendamine; digitaalõiguste tugevdamine;

b) Kättesaadava, taskukohase, kaasava ja turvalise digitaalse ühendatuse arendamine ja edendamine; teadmiste ja andmevahetuse tõhustamine; kahe piirkonna vahelise teaduskoostöö tugevdamine;

c) Digimajanduse, sealhulgas digiettevõtluse edendamine; koostöö edendamine teaduse, tehnosiirde ja teadusuuringute, digiteerimise ja innovatsiooni valdkonnas; digitehnoloogiapõhiste toodete, digihalduse ja e-teenuste arendamise ja laialdase kasutamise toetamine;

d) Koostööplatvormide toetamine, et edendada ELi digiinvesteeringuid ja digitaalset andmevahetust.

3) **Majanduse kestliku ja kaasava taastamise toetamine**

a) Kestlike ja kaasavate väärtusahelate edendamine, toiduga kindlustatuse ja majanduse mitmekesistamise ning aruka spetsialiseerumise, lisaväärtuse loomise, piirkondliku integratsiooni ja ühendatuse, konkurentsivõime, õiglase ja võrdse kaubanduse ja innovatsiooni edendamine;

b) Piirkondliku integratsiooni tegevuskava ja kestlikku arengut edendava kaubanduspoliitika ning kaubandus-lepingute rakendamise toetamine; mitmepoolsuse ning rahvusvaheliste normide ja standardite järgimise edendamine ja tugevdamine;

c) Ettevõtluskeskkonna ja investeerimiskliima parandamine majandusarengut soodustava regulatiivse keskkonna abil;

d) Sotsiaalse ja keskkonnaalase kestlikkuse, naiste, noorte ja haavatavate rühmade majandusliku mõjuvõimu suurendamine, ettevõtete sotsiaalse vastutuse ja vastutustundliku ettevõtluse tugevdamine; inimõigusi käsitlevate standardite ja põhimõtete austamine ja edendamine kogu väärtusahela ulatuses; jagatud lisaväärtuse loomise ja õiglaste kaubandustingimuste toetamine.

4) **Hea valitsemistava, rahu ja julgeoleku toetamine ning ebaseadusliku rände ja sundrände vastu võitlemine**

a) Rahu, konfliktide ennetamise, demokraatia, õigusriigi, sõltumatu kohtusüsteemi, korruptsioonivastase võitluse, valitsemistava ja järelevalve, sealhulgas läbipaistvate, vastutustundlike, tõhusate ja kaasavate institutsioonide tugevdamine ja edendamine kõigil tasanditel;

b) Ebaseadusliku rände ja sundrände vastu võitlemine; haavatavuse vähendamine rände kontekstis, sealhulgas meetmed ärakasutamise ja kuritarvitamise ohvrite kaitsmiseks; integreeritud piirihalduse valdkonnas koostöö tugevdamine;

c) Sunniviisiliselt ümberasustatud isikute, riigisiseselt ümberasustatud isikute ja neid vastuvõtvate kogukondade jaoks arengule suunatud lahenduste leidmise toetamine;

d) Mis tahes vormis vägivalla, organiseeritud kuritegevuse, inimkaubanduse, uimastikaubanduse, ebaseaduslikult üle piiri toimetamise ja rahapesu vastu võitlemine.

5) **Sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamine, ebavõrdsuse vastu võitlemine ja inimarengu edendamine**

a) Ebavõrdsuse vähendamise riikliku strateegia vastuvõtmise ja tõhusa rakendamise toetamine ning juhtimise ja sotsiaalpoliitika suhtes integreeritud lähenemisviisi rakendamine;

b) Põhivajaduste ja -teenuste kõigile kättesaadavuse parandamine; haridussüsteemide tugevdamise toetamine;

c) Haavatavate rühmade õiguste edendamine, kaitsmine ja rakendamine ning soolise võrdõiguslikkuse edendamine; sooteadliku poliitikakujundamise suutlikkuse suurendamine;

d) Partnerriikide, piirkondlike ja rahvusvaheliste organisatsioonide, erasektori ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega sotsiaalset ühtekuuluvust ja ebavõrdsuse vastast võitlust käsitleva dialoogi süvendamine.

e) Tervishoiusüsteemide tugevdamise, tervishoiuteenuste parema kättesaadavuse ning nende parema kvaliteedi ja vastupidavuse toetamine.

6) **Partnerluste tugevdamine**

a) Tööstusriikide ja rohkem arenenud arenguriikide sidusrühmadega avaliku diplomaatia kaudu koostöö arendamine;

b) Piirkondliku, allpiirkondliku ja piirkondadevahelise koostöö tõhustamine.

XII. KARIIBI MERE PIIRKOND

1) **Kliimamuutustele ja katastroofidele vastupanu võime tugevdamine, sealhulgas rohepöörde abil**

a) Kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise, katastroofideks valmisoleku ja katastroofiohu vähendamise toetamine;

b) Keskkonnakaitse ja -juhtimise edendamine ning kestlike multifunktsionaalsete juhitavate ökosüsteemide edendamine kliimamuutustega kohanemise ja kliimamuutustele vastupanu võime kontekstis;

c) Kestlike toidusüsteemide tugevdamine;

d) Rohepöörde, ringmajanduse, saastevastase võitluse ja vastupanuvõime suurendamise toetamine.

2) **Kestliku majanduskasvu ja töökohtade loomise edendamine**

a) Majanduse mitmekesistamise ja aruka spetsialiseerumise toetamine; digimajanduse ja digitaalse ühendatuse toetamine;

b) Keskendumine majanduskasvu uutele edendajatele, sealhulgas rohelisele/sinisele/ringmajandusele, kestlikule turismile ja digipöördele; kestlike tootmis- ja väärtusahelate arengu edendamine;

c) Rahastamisele juurdepääsu, sotsiaalse kaasatuse, erasektori arengu, ettevõtetevahelise kaubanduse, kutsehariduse ja oskuste arendamise toetamine.

3) **Piirkondliku integratsiooni, kaubanduse ja riikidevahelise koostöö toetamine**

   a) Majandusliku integratsiooni ja majanduspartnerluslepingu rakendamise toetamine;

   b) Institutsioonide väljaarendamise ja kultuurivahetuse toetamine, sealhulgas Kariibi mere piirkonna riikide ja territooriumidega laiemalt.

4) **Valitsemistava, rahu, julgeoleku ja inimarengu tugevdamine**

   a) Valitsemistava, rahu, demokraatia, kodanikuühiskonna, ebavõrdsuse vastase võitluse ja kodanike julgeoleku tugevdamine;

   b) Võitlus ebaseadusliku kaubanduse, ebaseadusliku rahastamise ja organiseeritud kuritegevuse vastu; piirihalduse, kuritegevuse ümbersuunamise ja ennetamise tugevdamine;

   c) Sotsiaalse ühtekuuluvuse meetmete ja kaitseraamistike, sealhulgas tervishoiuteenuste parema kättesaadavuse ning nende kvaliteedi ja vastupidavuse parandamise toetamine;

   d) Rahvusvaheliste valitsemisstandardite ja riigi rahanduse edendamine.

5) **Inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse toetamine**

   a) Inimõiguste ja põhivabaduste edendamine ja kaitse;

   b) Soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise edendamine.